

GÜMRÜK BİRLİĞİ SORUNU

Bu hafta başı bütün gazetelerde Türkiye-AB ticaret açığı haberi yer buldu. Habere göre, 1996 sonrasında Gümrük Birliği'nin (GB) Türkiye'ye dış ticaret açığı olarak faturası 221 milyar dolardı. Haberin kaynağı, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası (İSMMMO) idi.

Türkiye'nin GB sürecinden itibaren AB'ye karşı verdiği dış ticaret açıklarını alt alta yazıp toplamak, ancak 1996 öncesinde Türkiye ile AB'nin dış ticaretinin dengede olduğu bir durumda doğru ve anlamlı olurdu. Ama gerçek durum bu değildir; Türkiye-AB dış ticareti hep Türkiye aleyhine açıkla sonuçlanmıştır. 1996'da 15 üyeli, 2004'te 25 üyeli, daha sonra 27-28 üyeli AB bakımından yapılacak karşılaştırmalar durumu değiştirmez. Tek tek ülkelerle yapılacak karşılaştırmalar bunun dışına çıkabilir.

İSMMMO açıklaması ayrıca, ekonomistlerin uzun süredir dile getirdiği bir gelişmeye değiniyor: Türkiye'nin dış ticaretinde, hem ihracat hem ithalat bakımından, AB'nin önemi azalıyor. Öyleyse? Bundan GB'nin AB'nin istediği sonuca ulaşamadığını mı çıkaracağız? Hayır. AB'nin Türkiye dış ticaretindeki payı azalıyor, çünkü Türkiye'nin dış ticareti AB ile olan ticaretten daha hızlı büyüyor. Ama AB ile ticarete de hacim giderek büyüyor; dolayısıyla AB ile dış ticaret açığı da hacmen sürekli büyüyor. Öte yandan, dış ticarete ülke/bölge bağımlılığının azalması iyi bir gelişme sayılabilir; ama dış ticaret açığının milli gelire oranının büyüdüğü bir süreçte bunu olumlu görmek zor; bir ithalat ekonomisine dönmüşseniz, dış ticarete ülke çeşitlenmesiyle avunmanız imkansız. AB'nin toplam dış ticaretteki payı azaldıkça, Türkiye'nin dış ticaret açıklarına en olumsuz etkiler de AB dışından, özellikle de Rusya (enerji) ve Çin'den gelmeye başladı.

AB ile GB'nin getirdiği dış açık sorunlarına, sektör bazında ayrıntılı karşılaştırmalara başvurmadan anlam yüklenemeyeceği açık. Ama GB'nin Türkiye'nin dış açıklarına olumsuz etkileri de sadece AB ile ticari ilişkiler bağlamında ele alınamaz. Türkiye, AB ile GB düzenlemesiyle, AB'nin AB dışı ülkelere uyguladığı gümrük rejimini ve serbest ticaret anlaşmalarını (STA) da kabullenmiş sayıldığı için, kendi iç pazarına AB dışından gelen mallara karşı da koruyamaz duruma geldi. Buna karşılık, Türkiye bir AB ülkesi olmadığı için üçüncü ülkeler iç pazarlarını Türkiye'ye açmıyorlar.

Şimdi AB-ABD serbest ticaret anlaşmasının imzalanması arifesinde, bu yöndeki kaygılar

büyümekte. Bu bağlamda Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan AB'yi ikiyüzlülükle itham ederken, ABD'nin Türkiye ile derhal bir STA imzalayarak AB'nin vurdumduymazlığını yapmayacağını umut ediyor.. Türkiye'nin umudunu ABD ile akdedilecek bir STA anlaşmasına bağlamak hazin ve acınası bir durum. Eşit düzeylerde olmayan ekonomiler arasındaki serbest ticaret rejimlerinin daha az gelişmiş ekonomilerin aleyhine sonuç verdiği 19. yüzyıl uygulamalarından itibaren bilinmekte. Kaldı ki, ABD'nin Türkiye ile bir STA sürecine girebileceğine dair bir beyanı da ortada yok. Nasıl olsa AB ile imzalayacağı STA eşanlı olarak Türkiye pazarını da kendisine açacak; neden kendi pazarını Türkiye'ye açsın?

Son olarak, GB'nin olumsuz etkilerinin ticari alanla sınırlı kalmadığını not etmek gerekiyor. Sanayileşme süreci tamamlanmamış veya kesintiye uğramış bir ülkenin gelişmiş sanayi ülkeleriyle serbest ticaret ilişkilerine girmelerinin sanayi üzerindeki dolaylı yapısal etkileri genellikle yıkıcıdır. Türkiye de ihracatın ve sanayinin ithalat bağımlılığının artmasına bağlı olarak 15 yıldır hızlı bir sanayisizleşme sürecine girmiş durumda. Bunun sonucunda hem sanayinin milli gelirdeki payı sürekli gerilemekte hem de önemli bir nitelik kaybına uğramakta. Kaldı ki, tarım gibi GB dışında kaldığı iddia edilen bir sektör bile bu süreçten olumsuz etkilenmekte. Ayrıca, Türkiye'nin en önemli sorununa dönüşen dış açıklarının sınırlandırılabilmesi de dış ticaret açıklarının azaltılabilmesine bağlı. İşte bu nedenlerle Türkiye vakit geçirmeden GB denilen bu ayakbağına aşmak zorunda. Bunun için de dışa bağımlı iktidar yapılarının aşılması gerekiyor.